

SANKSIYALAR SIYOSATI VA AHOLI IJTIMOIIY HAYOTIGA TASIRI

Alisher Navoiy nomidagi Toshkent davlat o'zbek tili va adabiyoti universiteti

Psixologiya va Sotsiologiya kafedrası

Sotsiologiya yo'nalishi 3-bosqich

*talabasi **To'rabekova Aziza Sherbek qizi***

azizabonuturabekova@gmail.com

Annotatsiya. Ushbu maqolada xalqaro sanksiyalar siyosati va uning aholi ijtimoiy hayotiga tasiri sotsiologik jihatdan tahlil qilingan. Sanksiyalarning iqtisodiy ijtimoiy va psixologik oqibatları, aholi turmush darajasiga tasiri hamda jamiyatdagi ijtimoiy kayfiyat o'zgarishlari yoritilgan. Shuningdek, ayrim davlatlar misolida sanksiyalar natijasida yuzaga kelgan ijtimoiy muammolar tahlil qilingan. Tadqiqotlarga ko'ra sanksiyalar siyosatining oddiy aholi hayotiga bevosita tasiri haqida xulosalar berilgan.

Kirish. Bugungi globallashuv davrida davlatlar o'rtasidagi siyosiy va iqtisodiy munosabatlar tobora murakkablashib bormoqda. Xalqaro munosabatlarda davlatlarga ta'sir o'tkazish vositalaridan biri sifatida sanksiyalar siyosati keng qo'llanilmoqda. Sanksiyalar muayyan davlatning siyosatiga bosim o'tkazish, uning xalqaro talablarga rioya qilishini ta'minlash yoki ayrim harakatlarini cheklash maqsadida joriy etiladi.

So'nggi yillarda Russia, Iran va North Korea kabi davlatlarga nisbatan qo'llanilgan sanksiyalar jahon hamjamiyatida keng muhokama qilinmoqda. Bu jarayon nafaqat davlat iqtisodiyotiga, balki aholining ijtimoiy hayoti, turmush

darajasi, ish bilan ta'minlanishi va ijtimoiy kayfiyatiga ham sezilarli ta'sir ko'rsatmoqda.

Hozirgi davrda dunyo davlatlari o'rtasidagi iqtisodiy va siyosiy bog'liqlik kuchayib borayotgani sababli sanksiyalar masalasi xalqaro munosabatlarning muhim mavzularidan biriga aylangan. Ayniqsa, sanksiyalarning oddiy aholi turmush tarziga ta'siri sotsiologik jihatdan o'rganishni talab qiladi.

Mazkur maqolada sanksiyalar siyosatining mohiyati, uning asosiy turlari hamda aholining turmush darajasiga ta'siri ilmiy jihatdan tahlil qilinadi. Shuningdek, statistik ma'lumotlar va diagrammalar asosida ijtimoiy-iqtisodiy o'zgarishlar yoritiladi.

Metod va Materiallar. Tadqiqot jarayonida tahlil, taqqoslash, kuzatish va umumlashtirish metodlaridan kompleks tarzda foydalanildi. Ushbu yondashuv sanksiyalar siyosatining iqtisodiy va ijtimoiy jarayonlarga ta'sirini har tomonlama o'rganish imkonini berdi.

Tahlil metodi orqali xalqaro sanksiyalarning mohiyati, ularning joriy etilish sabablari hamda iqtisodiy va ijtimoiy oqibatlari chuqur o'rganildi. Bu jarayonda makroiqtisodiy ko'rsatkichlar, inflyatsiya darajasi, ishsizlik va aholining real daromadlari kabi indikatorlar alohida tahlil qilindi.

Taqqoslash metodi yordamida turli davlatlarda (masalan, Rossiya, Eron va boshqa sanksiyaga uchragan mamlakatlar) qo'llanilgan sanksiyalar natijalari o'zaro solishtirildi. Bu orqali sanksiyalarning ta'sir darajasi bir xil emasligi, ularning davlat iqtisodiy tuzilmasiga qarab turlicha oqibatlar keltirib chiqarishi aniqlandi.

Kuzatish metodi asosida ommaviy axborot vositalari, internet manbalari va ijtimoiy tarmoqlardagi materiallar o'rganildi. Bu esa jamiyatdagi ijtimoiy kayfiyat, aholining iqtisodiy vaziyatga munosabati hamda sanksiyalar haqidagi jamoatchilik fikrini tahlil qilish imkonini berdi.

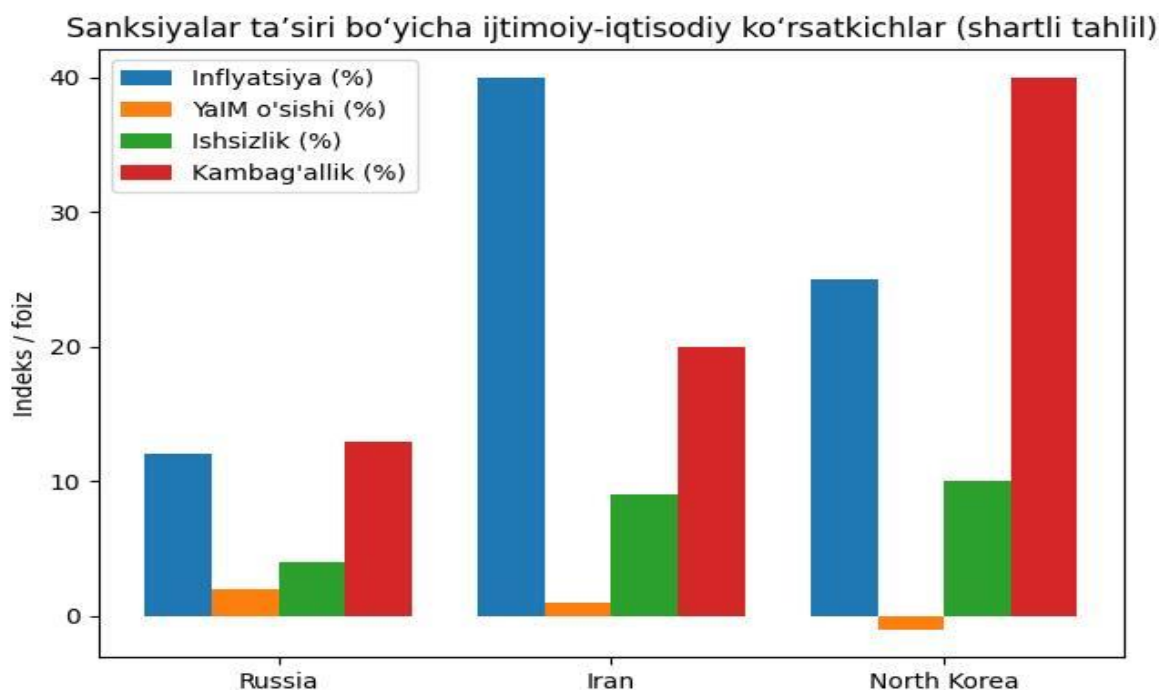

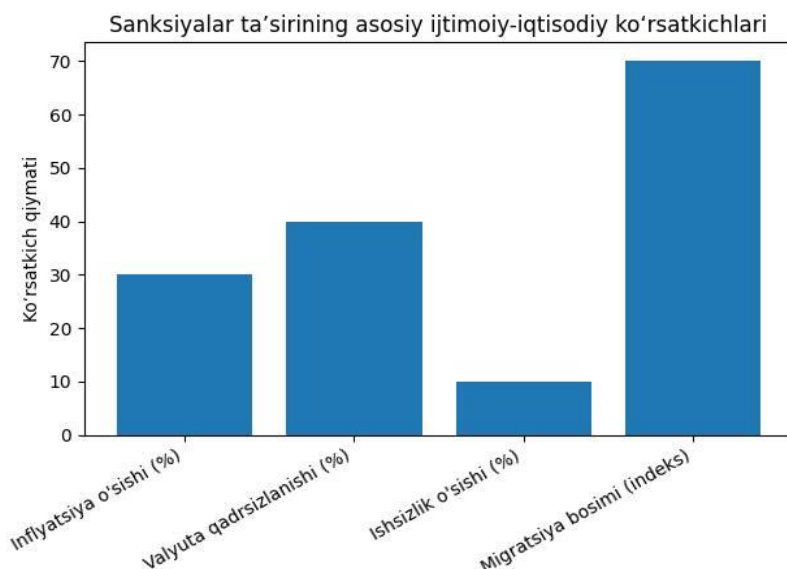
Umumlashtirish metodi orqali olingan barcha ma'lumotlar tizimlashtirildi va umumiy ilmiy xulosalar shakllantirildi.

Tadqiqot materiali sifatida xalqaro tashkilotlar (BMT, Jahon banki, Xalqaro valyuta jamg'armasi) hisobotlari, siyosiy va iqtisodiy maqolalar, statistik ma'lumotlar hamda ilmiy adabiyotlardan foydalanildi. Ushbu manbalar sanksiyalar siyosatining iqtisodiy jarayonlar va aholining ijtimoiy hayotiga ta'sirini kompleks tahlil qilish imkonini berdi.

Ushbu tadqiqot doirasida sanksiyalar siyosatining aholining ijtimoiy-iqtisodiy holatiga ta'sirini yanada aniqroq ko'rsatish maqsadida statistik ma'lumotlar asosida diagramma tuzildi. Mazkur diagramma orqali asosiy ijtimoiy-iqtisodiy ko'rsatkichlarning (daromad, inflyatsiya, ishsizlik va boshqalar) o'zgarish dinamikasi vizual tarzda ifodalangan.

Diagramma soddalashtirilgan va tushunarli ko'rinishda tuzilib, unda asosiy ko'rsatkichlarning dinamikasi aks ettirilgan.

Mulohaza va Natijalar. Tadqiqot davomida tuzilgan diagrammalar sanksiyalar siyosatining aholining ijtimoiy-iqtisodiy holatiga sezilarli ta'sir ko'rsatishini ko'rsatdi. Olingan natijalar asosida bir qator muhim xulosalarga kelindi.

Birinchi diagramma natijalariga ko'ra, sanksiyalar joriy etilgan davrda iqtisodiy ko'rsatkichlarda sezilarli o'zgarishlar kuzatildi. Xususan, inflyatsiya darajasining oshishi, real daromadlarning kamayishi hamda ishsizlik darajasining ortishi aniqlangan. Bu holat sanksiyalar iqtisodiy barqarorlikka bevosita salbiy ta'sir ko'rsatishini tasdiqlaydi.

Ikkinchi diagramma esa aholining ijtimoiy hayotidagi o'zgarishlarni aks ettiradi. Natijalarga ko'ra, narx-navoning oshishi, xarid qobiliyatining pasayishi va ijtimoiy tengsizlikning kuchayishi kuzatilgan. Shuningdek, aholining umumiy ijtimoiy kayfiyatida ham salbiy o'zgarishlar yuzaga kelgani aniqlangan.

Umumiy tahlil shuni ko'rsatadiki, sanksiyalar siyosati faqat iqtisodiy tizimga emas, balki jamiyatning ijtimoiy tuzilmasiga ham ta'sir qiladi. Bu ta'sir ayniqsa aholining kundalik turmush darajasida yaqqol namoyon bo'ladi.

Shu bilan birga, ayrim holatlarda sanksiyalar ichki ishlab chiqarishni rivojlantirishga turtki berishi mumkinligi ham kuzatilgan, biroq bu jarayon qisqa muddatda salbiy ijtimoiy oqibatlarni to'liq qoplamaydi.

Xulosa. Ushbu tadqiqot natijalari shuni ko'rsatadiki, sanksiyalar siyosati (xalqaro sanksiyalar) nafaqat davlatlar o'rtasidagi siyosiy munosabatlarga, balki bevosita aholining ijtimoiy-iqtisodiy hayotiga ham sezilarli ta'sir ko'rsatadi.

Tahlillar asosida shunday xulosaga kelindiki, sanksiyalar joriy etilgan davrda inflyatsiya darajasining oshishi, real daromadlarning kamayishi, ishsizlikning ortishi hamda aholining xarid qobiliyatining pasayishi kuzatiladi. Bu esa jamiyatda ijtimoiy tengsizlikning kuchayishiga va umumiy ijtimoiy kayfiyatning yomonlashishiga olib kelishi mumkin.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Journal of International Economics and Politics, turli sonlaridagi ilmiy maqolalar.
2. Statistika qo'mitalari va rasmiy davlat iqtisodiy hisobotlari.
3. World Bank. World Development Indicators. – Washington, DC.

Axborot manbalari:

1. <https://www.imf.org>
2. <https://www.worldbank.org>